

GREENPEACE

MAGAZÍN GREENPEACE ČESKÁ REPUBLIKA

JARO 2021

TÉMA ČÍSLA

ZÁCHRANA OCEÁNŮ

Foto © Christian Aslund / Greenpeace

EDITORIAL

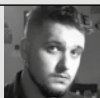
Milé čtenářky, milí čtenáři, vstupujeme do dalšího roku a upřímně doufám, že bude lepší než rok minulý. V uplynulých měsících jsem měl často dojem, že přichází jedna špatná zpráva za druhou, a to na společenské i osobní rovině. Také proto mám radost, že mohu první letošní magazín zahájit nadějnou informací. Právě letos máme velkou šanci na úspěšné zakončení jedné z našich dlouholetých snah.

Už před více než patnácti lety navrholo Greenpeace, aby byl zřízen systém oceánských rezervací, který by ochránil nejcennější části volných moří. K tomuto návrhu se přidala řada vědců i veřejně známých osobností – a letos se bude na půdě OSN projednávat Globální úmluva o oceánech. Díky ní by do roku 2030 mohla vzniknout síť oceánských rezervací, která pokryje alespoň 30 procent jejich rozlohy. Pokud se to podaří, bude se jednat o jeden z nejrozsáhlejších kroků na ochranu planety v dějinách. Na oceánech závisí život na Zemi, zdraví jejich obyvatel, které může být křehčí, než jsme se domnívali.

Na následujících stránkách se můžete dočíst o oceánských rezervacích a významu volných moří. Připravili jsme pro vás také rozhovor s českými vydavateli knihy *Ekonomie koblihy*, která nabízí způsoby, jak propojit ekonomiku s udržitelným chodem společnosti. S tímto tématem souvisí rovněž problematika „just transition“, tedy rychlého, ale zároveň spravedlivého odklonu od uhlí. Toto téma bude stále častěji skloňováno, proto vám přinášíme srozumitelný a přehledný text o „spravedlivé transformaci“. Zdraví planety a jejich obyvatel obnáší řadu kroků a propojených řešení. Zdravá společnost vyžaduje zdravý vzduch, zdravou vodu, zdravou ekonomiku. Věřím, že následující články, které se těmto tématům věnují, pro vás budou zajímavé a objevné.

S přáním inspirativního čtení

Lukáš Senft
vedoucí vydání

GREENPEACE MAGAZÍN

Vydává: Greenpeace Česká republika, Prvního pluku 12, Praha 8 – Karlín, 186 00, tel.: +420 224 320 448 nebo +420 224 319 667, e-mail: priznivci@greenpeace.org, www.greenpeace.cz

Vedoucí vydání: Lukáš Senft | Grafická úprava: Petr Slezák
Jazyková redakce: Igor Pejchal | Registrováno MK ČR E 20887,
ISSN 1211 81 68 | Podávání novinových zásilek povoleno
ředitelstvím pošt Praha, čj. NP 2417/1993 ze dne 14. 12. 1993

KRÁTCE

ČESKÁ VEŘEJNOST PREFERUJE KONEC SPALOVÁNÍ UHLÍ V ROCE 2033

Rychlý konec uhlí již v roce 2033 podporuje podle průzkumu Kantar 45 % lidí. Pozdější termín – rok 2038 – preferuje 32 % a žádný názor na tuto problematiku nemá 23 % respondentů. Rok útlumu uhlí by měla v blízké budoucnosti stanovit vláda. Průzkum provedla agentura Kantar v polovině března metodou tzv. omnibusu, tedy pravidelného kvantitativního průzkumu, který se v jednom dotazníku ptá na více témat od různých zadavatelů. Běžel na reprezentativním vzorku 500 lidí.

GREENPEACE VYPLOUVÁ NA DIGITÁLNÍ PLAVBU KOLEM SVĚTA

Česká pobočka organizace Greenpeace spouští téměř pětíměsíční digitální plavbu po světových oceánech. Účastníci a účastnice projektu budou sledovat cestu virtuální lodi Greenpeace z německého Hamburku

přes několik zastávek – Arktidu, Antarktidu, Indický oceán, Amazonský korálový útes a Sargasové moře –, které posádka Greenpeace v uplynulých dvou letech navštívila a dokumentovala v rámci svých námořních expedic. Digitální plavba se zakončí v New Yorku, kde kampaň za ochranu oceánů vyvrcholí v srpnu na summitu OSN, který se bude zabývat globální dohodou o oceánech. Kampaň bude probíhat především na sociálních sítích a na stránkách www.zachranmeoceany.cz.

OBSAH ČÍSLA

Editorial Krátce	2
Mořské rezervace jsou nejlepší šancí pro naše oceány	3-5
Těžba v dole Turów je evropský problém	6-7
Kdy skončí uhlí?	8-9
Co je to „spravedlivá transformace“?	10-12
Ekonomie, která neničí planetu	13-15
Vánoce a spolubytí	12-15
Země slunce	16-17
Chvaletická „pětka“ po pěti letech	18-19
Oceány jsou naše srdcovka	20

MOŘSKÉ REZERVACE JSOU NEJLEPŠÍ ŠANCÍ PRO NAŠE OCEÁNY

Oceánům vděčíme za mnohé. Pohlcují až třetinu oxidu uhličitého z atmosféry, absorbují 90 procent přebytečného tepla, produkují polovinu kyslíku na planetě a jsou zdrojem obživy pro miliardy lidí. Přesto je lidstvo dohnalo na pokraj katastrofy, ať už přímo prostřednictvím nekontrolovaného drancování ryb, rizikové těžby ropy či nerostů, nebo skrze postupující změny klimatu, které oceány oteplují a okyselují. Je čas to oceánům vrátit. A nikdy v historii nebyl svět blíže dohodě o ochraně oceánů a vytvoření sítě mořských rezervací na volných mořích než letos.

Volná moře neboli „high seas“ se nacházejí za hranicemi území, které jsou pod kontrolou pobřežních států. Patří všem obyvatelům planety, tedy i Čechům. I my tak budeme spolurozhodovat o tom, zda se je podaří zachránit.

SVĚT POD VODOU

Proč jsou volná moře tak důležitá? Pro mnohé jsou volná moře jen obrovská, prázdná modrá plocha, kterou vidí z okénka letadla a na níž se jako tečky míhají

kontejnerové lodi. Jednotvárnost nekonečné modré hladiny kontrastuje s bohatým a fascinujícím životem pod ní. Podmořský svět se hravě vyrovná bohatosti života suchozemského a mnohdy ji i předčí. Ve sluncem zalitých horních vrstvách volných moří existují místa, která jsou klíčem pro fungování celého oceánského potravního řetězce a závisí na nich klima naší planety. V místě, kde na sebe narážejí oceánské fronty či dochází k tzv. „upwellingu“ neboli vzestupnému proudění, jsou vynášeny živiny k hladině,

” Věda hovoří jasně – musíme ochránit alespoň třetinu světových oceánů, aby se mohly zotavit a zajistit zázemí mořskému životu...

kde díky nim dochází doslova k explozivnímu růstu planktonu, který slouží jako základní kámen potravního řetězce v oceánech.

Jsou to ideální místa pro rozmnožování a krmení, a proto velké množství mořských živočichů doslova kočuje oceánem, aby si na podobných místech udělalo zastávku. Tuňáci, velryby, mečouni, plachetníci, želvy, žraloci, tučňáci či albatrosi. Ti všichni zde hodují. A nejsou sami, každou noc pod rouškou tmy, ze stametrových hlubin pluje směrem k hladině nepřeberné množství prapodivných tvorů, mezi kterými nechybí světélkující medúzy, strašidelné vampýrovky nebo svítící lampovníci. Ti všichni jsou součástí největší migrující masy živočichů, která každou noc podniká výpravu za planktonem a další potravou z mořských hlubin, do kterých se za úsvitu vrací.

Asi 90 procent všech ryb žije v těchto ztemnělých oblastech. Jejich každodenní putování – krmení na povrchu, vylučování do mořských hlubin hluboko dolů – přispívá k fenoménu známému jako biologická pumpa. Pokud by nefungovala, koncentrace skleníkových plynů by byla o 50 procent větší a naše planeta daleko teplejší.

ZROD ŽIVOTA V HLUBINÁCH

Jiné cenné ekosystémy volných moří vytvářejí jedinečné prostředí pro rozmnožování a klidný růst mladých jedinců. A tentokrát netřeba jmenovat jen exotické a v Česku neviděné druhy. Úhoře říčního proslavil nejen Ota Pavel, ale i jeho strastiplná cesta za rozmnožováním do Sargasového moře.

Je to moře bez břehů uprostřed Atlantiku. Jméno mu daly řasy rodu *Sargassum* (*S. natans* a *S. fluitans*), které jsou pro Sargasové moře typické. Od všech ostatních řas se liší tím, že se množí pouze vegetativně (dělením) a nikdy nerostou přichycené na dně. Plovoucí ostrůvky řas jsou domovem celé řady živočichů, z nichž mnozí jako rozedranec sargasový nebo sargasový krab nežijí nikde jinde na světě.

Obrovské množství živočichů sem připlouvá za potravou nebo si tu dává dostaveníčko k páření a rozmnožování. Včetně komerčně cenných ryb, jako jsou různé druhy tuňáků (i nadměrným lovem ohrožený tuňák obecný – *Thunnus thynnus*), kranasů či plachetníků a marlínů. Sargasovým mořem také vedou migrační cesty velryb kepokaků a několika druhů mořských želv.

Houštiny řas jsou bezpečným útočištěm bohatým na potravu i pro spoustu mláďat. Klíčové jsou hlavně

pro mláďata mořských želv, především karety obrovské a karety pravé. A je to i jediné místo na světě, kde se vytírá i náš kriticky ohrožený druh úhořů říčních. Pokud má štěstí a překoná všechny nástrahy českých řek, včetně smrtících turbín vodních elektráren, dopluje v dospělosti až sem. Cesta mu trvá rok a půl, v Sargasovém moři se vytře a zahyne. Zanechává ale po sobě statisíce potomků, které proudy pomalu odnášejí zpátky k řekám, v nichž žili jeho rodiče.

HISTORICKÝ KROK

Od Antarktidy po Arktidu, od Pacifiku k západním vodám Atlantiku jsou tisíce míst zasluhujících ochranu a majících pro lidstvo hodnotu, která se nedá ničím vyvážit. Volná moře nepatří nikomu a zároveň patří všem. Dohodnout se na pravidlech ochrany je složité, ještě složitější je zaručit jejich dodržování. Proto již v roce 2006 Greenpeace navrhlo zřídit systém rezervací, které ochrání ty nejceněnější části volných moří. Návrh Greenpeace si vzali za své mořští biologové a vědci, až se nakonec dostal na půdu OSN. Rok 2021 bude tím rozhodujícím, kdy skoro všechny státy světa rozhodnou o tzv. Globální oceánské úmluvě.

Věda hovoří jasně, musíme ochránit alespoň třetinu světových oceánů, aby se mohly zotavit a zajistit zázemí mořskému životu. Poprvé v lidské historii dochází ke krokům, které toho snad docílí.

Foto © Richard Barnden / Greenpeace

Do konce srpna tohoto roku plánuje OSN dokončit vyjednávání Globální úmluvy o oceánech, v rámci níž by po celém světě mohla už do roku 2030 vzniknout rozsáhlá síť oceánských rezervací pokrývajících alespoň 30 procent jejich rozlohy.

V těchto bezpečných rezervacích by nesměla probíhat žádná ničivá lidská činnost, a tak by oceány dostaly možnost zregenerovat se a opět ožít. Bez zdravých oceánů nebude naše planeta zdravá. Bez oceánů plných života nemáme šanci zastavit změny klimatu. Pomozme oceánům, pomůžeme i sobě!

Jan Freidinger

koordinátor kampaní Greenpeace

JAK MŮŽETE POMOCI K OCHRANĚ OCEÁNŮ?

Globální oceánská úmluva umožní vytvoření rezervací minimálně na 30 procentech oceánské plochy, a dopomůže tak k ochraně mořského života, tedy ekosystémů, bez nichž by život na planetě zkolaboval. Naštěstí nemusíme jenom s napětím očekávat, jak dopadne vyjednávání na půdě OSN – nabízíme vám několik způsobů, jak se připojit k tomuto výjimečnému projektu a napomoci k úspěšnému zakončení mnohaleté snahy o ochranu oceánskému životu.

1 PODPOŘTE VÝZVU KE VZNIKU OCEÁNSKÝCH REZERVACÍ

Návrh vytvořit rezervace na 30 procentech volných moří podporuje řada států, vědců, mořských biologů a více než 3,5 milionu lidí z celého světa. Volná moře patří všem, a proto je musíme chránit společně. Svůj podpis k výzvě můžete připojit prostřednictvím našich webových stránek www.zachranmeooceany.cz.

2 SDÍLEJTE KAMPAŇ MEZI SVÝMI ZNÁMÝMI A PŘÁTELI

Přidejte se k nám a pomozte dostat zprávu o ochraně oceánů mezi své přátele a známé. Sdílejte výzvu z našich webových stránek a dejte vědět ostatním, že vám osud našich oceánů není lhostejný. Bylo by skvělé, kdyby se k naší kampani přidalo co nejvíce lidí. Využijte, prosím, sociální sítě (nebo i jiné prostředky, kupříkladu leták, který jsme pro vás připravili), abyste povědomí o ochraně oceánů dostali mezi ty, kterým není zdraví naší planety lhostejné!

3 PODPOŘTE OCHRANU OCEÁNŮ

Pomozte nám a podpořte vyhlášení mořských rezervací. Jsme již jen krůček od toho, aby příběh, který jsme začali psát před patnácti lety, skončil dobře pro naše oceány i celou naši planetu – a tím pádem i pro nás samotné. Protože bez zdravých oceánů nemáme ani my, ani naše planeta šanci přežít. Finanční podporu můžete zaslat prostřednictvím webové adresy podpora.greenpeace.cz/oceany/.

TĚŽBA V DOLE TURÓW JE EVROPSKÝ PROBLÉM

V pátek 26. února 2021 podala Česká republika žalobu na Polsko k Soudnímu dvoru Evropské unie. Reagovala tak na porušování evropských směrnic ze strany polských úřadů, na každodenní přibližování nezákonné těžby v hnědouhelném dole Turów k obcím v českém pohraničí a také na laxnost polských úřadů, se kterými se o problémech Turówa snažila vyjednávat.

Šlo o velké vítězství aktivistů ekologických organizací a místních obyvatel, kteří již několik let upozorňovali na negativní vlivy těžby. Na české straně začaly vysychat studny v pohraničních vsích Uhelná a Václavice a později se v této oblasti potvrdil rapidní úbytek podzemní vody. Na německém území prokázala studie nebezpečí poklesu půdy až o jeden metr v okolí historického města Žitava. Důl, provozovaný státní energetickou firmou PGE, doslova nasává okolí ze všech tří zemí, které ho obklopují, aby sytil nedalekou elektrárnu.

SPOR S PGE, NE S POLSKEM

PGE je největším emitentem skleníkových plynů v Polsku a třetím největším v Evropě. Spalováním turówského uhlí tedy nejen krade vodu z českého území, způsobuje pokles půdy v německém prostoru a negativně ovlivňuje životy obyvatel tří evropských států, ale také prohlubuje klimatickou krizi.

Polsko přesto ze začátku vůbec nechtělo o negativních vlivech těžby v dole Turów vyjednávat, a když už k jednání došlo, odmítlo za ně převzít zodpovědnost. Od 1. května 2020 přitom probíhá těžba v dole Turów

v rozporu s evropskou legislativou. A nyní hrozí Polsku kvůli mezinárodní žalobě skandál a potupná prohra v ojedinelé kauze, kdy jeden členský stát EU žaluje druhý kvůli devastaci životního prostředí.

I přes tyto skutečnosti a už v době, kdy probíhala složitá jednání zástupců české a polské strany s cílem nalézt řešení mezinárodního sporu, PGE podala žádost o rozšíření těžby a její prodloužení do roku 2044. A v polském mediálním prostoru i na sociálních sítích obrací debatu do míst, kde nikdy nebyla. Bavíte-li se s obyvateli regionu Bogatynie v diskusích na Facebooku, zjistíte, že oni spor vnímají tak, že Češi a Němci chtějí zavřít polský důl, aby jej zničili jako svou konkurenci. Nemá příliš smysl s nimi mluvit o tom, že cena energie z uhlí neustále roste kvůli cenám povolenek a že zanedlouho nebude moci konkurovat energii z obnovitelných zdrojů, ať už to uhlí vykutáte, kde chcete. A už vůbec ne o faktu, že i podle veřejných zdrojů lze dohledat, že firma se chce svého uhelného byznysu naoko zbavit a převést ho na nově založenou státní společnost, aby se vyhnula přísnějším regulím bank a pojišťoven, které už podnikání s fosilními palivy odmítají financovat.

Foto © Ibra Ibrahimović / Greenpeace

SPOLEČNĚ PROTI UHLÍ

Těžba v dole Turów není národnostním sporem a nejedná se v něm ani o konkurenční výhodu českých a německých dolů. Je pořád sporem místních lidí, kterým těžba znepříjemňuje život a se kterými se nikdo nechce bavit o kompenzacích, s obrovskou energetickou firmou, která má vyšlapané chodníčky mezi polskými úředníky a politiky. Je sporem o zásadní postavení evropských států v oblasti ochrany klimatu a o vážnosti dané situace.

Ve středu 17. března 2021 proto obsadili rypadlo v polském hnědouhelném dole Turów aktivisté a aktivistky z polské pobočky Greenpeace. Drželi také transparent s českým textem: „Voda je víc než uhlí!“ Protestovali nejen proti prodloužení těžby v Turówě do roku 2044, ale také za úplný konec uhlí v Polsku v roce 2030. Ve spolupráci s Greenpeace ČR byla navíc zprovozněna stránka, přes kterou lze polsky i česky napsat přímo polskému ministrovi klimatu a životního prostředí a předsedovi správní rady PGE, aby zastavili nesmyslný záměr prodloužit těžbu v dole Turów až do roku 2044. Ve stejný den také zaslala německá pobočka Greenpeace spolu s dalšími ekologickými iniciativami otevřený dopis saskému předsedovi vlády Michaelovi Kretschmerovi a vyzvala ho k podpoře České republiky v soudním sporu s Polskem.

Spor o těžbu hnědého uhlí v Turówě se během pár let změnil z lokální úrovně v plnohodnotný spor tří evropských zemí, ve kterém se nejedná o národnosti, ale o zaslepenost uhelného průmyslu, který navzdory

realitě prosazuje pokračování těžby uhlí. Důl Turów s nedalekou elektrárnou přitom nejen bezohledně zasahují do života místních lidí, ale navíc ohrožují evropské klimatické závazky.

KDO JE SKUTEČNÝ NEPŘÍTEL?

Nové dění kolem těžby v Turówě ale samozřejmě nenechává chladným ani vedení PGE. Její mluvčí již oznámil, že po aktivistech z polské pobočky Greenpeace bude vymáhat milionové škody za přerušení těžby. Prostřednictvím facebookové stránky Ruce pryč od Turówa, která zneužívá populární českou kreslenou postavu Krtka, svolali především zaměstnanci dolu protest, při kterém v pondělí 22. března zablokovali auty silnici z Hrádku nad Nisou, která vede přes polské území do Německa. O dvě hodiny tak prodloužili cestu některým českým a německým kamionům. Protest měl za cíl vyjádřit „nespokojenost s neopodstatněnými útoky z Čech“. Proti české žalobě podaly k Evropské komisi stížnost odbory PGE, které označily jednání české vlády za „hanebné“.

Skutečným nepřítelem horníků však nejsou jejich sousedé z pohraničí, kteří prostě chtějí, aby soud nestranně posoudil, zda jejich vyschlé studny a praskající domy opravdu souvisí s těžbou. Spalování uhlí do roku 2044 je nejen hazard s jejich majetky a nebezpečím pro klima, je to také ekonomický nesmysl, který uškodí samotným horníkům a místním lidem v Polsku. Tím, že PGE trvá na pokračování těžby, znemožňuje celému regionu kolem polské Bogatynie čerpat evropské peníze z Fondu pro spravedlivou transformaci, nastartovat tak strukturální změny a vytvořit nová pracovní místa mimo uhelný sektor. Až se za pár let stane těžba uhlí ekonomicky nevýhodná, hrozí kvůli zanedbnosti PGE i polské vlády v tomto regionu velké sociální otřesy.

Luboš Pavlovič

mediální koordinátor Greenpeace

Foto © Ibra Ibrahimović / Greenpeace

KDY SKONČÍ UHLÍ?

V okamžiku, kdy pročítáte tento magazín, možná už znáte odpověď na velkou hádanku, zda vláda schválila konec uhlí v roce 2033, nebo zda dala přednost roku 2038, který doporučila většina členů Uhelné komise. Já ale při psaní těchto řádků tipuji, že to nebude tak žhavé a že stále rozhodnuto nebude, protože ministerstvo průmyslu a obchodu tuto otázku na vládním zasedání raději neotevře. Tak se raději pojďme ohlédnout za naší protiuhelnou kampaní, která nás dostala až sem.

Když jsme kdysi vstupovali do Uhelné komise, ozývaly se hlasy, které nás za to chválily, a to od lidí, kteří nám drželi palce, ale ozývaly se i hlasy kritické a skeptické, zda svou účastí něco dokážeme změnit – možná v komisi budeme dělat jenom stafáž a komise jen potvrdí konec uhlí až v roce 2050. My jsme tyto hlasy brali velmi vážně a k Uhelné komisi jsme přistupovali s velkou dávkou opatrnosti. Ještě než jsme do ní vstoupili, pozvali jsme do Prahy ředitele německé pobočky Greenpeace Martina Kaisera a další členy tamní Uhelné komise, abychom si poslechli jejich zkušenosti z jednání a mohli se soustředit na podstatné věci a vyvarovat se chyb, ke kterým v Německu došlo. Během celého působení v komisi jsme se snažili být naprosto transparentní a pravidelně jsme o svém angažmá mluvili s lidmi z různých organizací a iniciativ klimatického hnutí.

Dlouho to vypadalo, že se budou vypracovávat všelijaké expertní podklady a že práce v komisi bude mít smysl, přestože se kvůli pandemii jednání na nějaký čas zastavila a vše se začalo nepřiměřeně zpoždovat. Průběh jednání vypadal dlouho nadějně, ale o to větším zklamáním bylo prosincové zasedání, kam ministr průmyslu a obchodu přinesl usnesení, které sám sepsal a které navrhlo konec uhlí v roce 2038. Toto usnesení si nechal schválit od dalších členů a my jsme na protest z Uhelné komise ihned vystoupili. Bylo jasné, že se v tu chvíli změnil původně expertní poradní orgán vlády v politický nástroj ve službách ministra Havlíčka. A tomu jsme opravdu nechtěli dělat stafáž.

Konec uhlí v roce 2038 schytl kritiku nejen od nás, ale i od mnohých ekonomů a analytiků. A následně se proti němu díky tlaku klimatického hnutí začali ohrazovat i ministři a ministryně a veřejně začali podporovat rok 2033. Konec uhlí, který by se blížil roku 2030, tak už dávno není jen radikální nápad ekologických aktivistů, ale technologicky proveditelný a ekonomicky pravděpodobný scénář vývoje energetiky, který se stal ve veřejné debatě mainstreamem a který je politicky průchodnější než rok 2038.

Je neuvěřitelné, jak se nám všem podařilo situaci v Česku změnit za necelých šest let. Ještě v roce 2015 jsme společně s místními lidmi a s aktivisty a aktivistkami z Hnutí DUHA a z iniciativ Limity jsme my bránili město Horní Jiřetín před rozšiřováním dolu ČSA a uhlobaron Pavel Tykač měl v plánu těžít zde uhlí až do roku 2122. Limity na dole ČSA byly sice potvrzeny, ale vláda je zrušila na dole Bílina, a podpořila tak zdejší těžbu uhlí až do roku 2050. V kontextu tohoto rozhodnutí je i rok 2038 schválený Havlíčkovou komisí

výrazným krokem dopředu, byť v současnosti už nedostatečným.

Schválení návrhu Uhelné komise vládou měla být podle Havlíčka formalita, a proto také odmítl dát materiál do standardního meziresortního připomínkového řízení. Brzy ale zjistil, že podporu pro rok 2038 nemá. Na vládu přinesl usnesení Uhelné komise 1. února a my jsme byli u toho. Protestovali jsme venku a říkali do médií, že nechceme být uhelným skanzenem až do roku 2038. O konečném roku se ale nerozhodovalo a Havlíček po skončení jednání poníženě poslal návrh na konec uhlí do meziresortu, který předtím tak odmítal. V tomto procesu se sedm ministerstev ze čtrnácti vyjádřilo pro rok 2033. Naopak rok 2038 podpořilo explicitně kromě Havlíčkovy resortu jen ministerstvo obrany. Dřívější konec uhlí pak kromě ministerstev podpořila Praha, Liberecký a Olomoucký kraj a nově i město Ústí nad Labem.

Ministerstvo průmyslu a obchodu na připomínky zareagovalo po svém, a přestože ještě nedávno chtělo nechat odhlasovat rok 2038 co nejrychleji, najednou tvrdí, že je potřeba se nad celou věcí pořádně zamyslet. V okamžiku, kdy píšou tyto řádky, se tak nacházíme v patové situaci, kdy většina ministerstev je pro konec uhlí v roce 2033, ale ministerstvo průmyslu a obchodu nechce toto téma přinést na vládní jednání.

Buď jak buď, i kdyby se Havlíčkovi nakonec podařilo v tuto chvíli rok 2038 na vládě protlačit, jsme i tak na dobré cestě. Blíží se sněmovní volby a my se budeme snažit o to, aby nová vláda konec uhlí v ČR výrazně uspišila. A některé politické strany už nyní rychlý konec uhlí podporují.

Lukáš Hrábek

tiskový mluvčí Greenpeace

CO JE TO „SPRAVEDLIVÁ TRANSFORMACE“?

S programem „spravedlivé transformace“ (anglicky „just transition“) přišly původně v devadesátých letech odbory ve Spojených státech. Jejich předák Anthony Mazzocchi tím měl na mysli jednoduchou věc: aby se při ekologických reformách, které vedou k utlumování znečišťujících průmyslových odvětví, myslelo také na lidi, kteří si v těchto odvětvích vydělávají na živobytí.

Ze spravedlivé transformace se tak stal způsob, jak překlenout zdánlivý rozpor mezi zájmy pracujících lidí na důstojném životě a zájmem všech na obyvatelném životním prostředí a zajištění základních ekologických podmínek pro lidský život vůbec. Neznamená to, že by zmizely rozpory. Zejména velkým firmám se dosud často daří štvát odboráře a ekology proti sobě. Mohl mezi nimi tak ale vzniknout dialog, který vedl k tomu, že heslo „Na mrtvé planetě nejsou žádná pracovní místa“ dnes již využívají obě hnutí.

GARANCE A JISTOTY PRO PRACUJÍCÍ

Požadavek spravedlivé transformace získává na náležitosti s tím, jak se postupně ekologické problémy prohlubují, a zejména tváří v tvář klimatické krizi, která vyžaduje, abychom velmi rychle proměnili celou naši ekonomiku. Ekologové a vědci upozorňují, že aby byla transformace skutečně spravedlivá, musí být především rychlá a již v příštích deseti letech musí vést k zásadnímu snížení emisí skleníkových plynů.

Klíčovým tématem spravedlivé transformace v jejím užším smyslu je zachování kvalitních pracovních míst. Lidem, kterým hrozí ztráta zaměstnání, by společnost měla nabídnout řešení v podobě velkorysých příspěvků na rekvalifikaci, předčasného důchodu či dočasné renty. Vůbec nejdůležitějším opatřením je garance nového, stejně dobrého pracovního místa v novém odvětví. Jde přece jen o lidi, kteří svou práci pomáhají naší společnosti udržovat v chodu, a proto si zaslouží pomocnou ruku do nového začátku.

V obnovitelných zdrojích může vzniknout výrazně více pracovních míst, než kolik jich hrozí zaniknout v uhelném průmyslu: čistý vliv na zaměstnanost bude tedy pozitivní. Jak ovšem často upozorňují samy odborové svazy, nejde jen o to, aby člověk propuštěný například ze zavřeného uhelného dolu získal jen tak nějakou práci. Ne každá „zelená“ práce je dobrá práce. Jde také o to, aby si nepohoršil: pracovní a platové podmínky by měly být stejně dobré, či dokonce lepší než v jeho někdejší zaměstnání, třeba včetně zajištění práva na členství v odborech.

INVESTICE DO UHELNÝCH REGIONŮ A PRACOVNÍCH MÍST

Spravedlivou transformaci se ale může myslet také širší, celospolečenský proces, který povede jak ke snižování emisí, tak ke snižování nerovností. Jak by to mělo fungovat? Přechod od fosilních paliv k obnovitelným zdrojům je obrovský úkol, který si vyžádá velké investice a spoustu práce. Obojí můžeme využít k tomu, abychom zlepšili kvalitu života velké většiny lidí a napravili nerovnosti posledních let, kdy široké vrstvy obyvatel i celé regiony spíše zaostávaly,

Americké odbory se nechtěly stavět proti ochraně životního prostředí. Pod heslem spravedlivé transformace ale žádaly o to, aby zavírání znečišťujících provozů doprovázely velkorysé programy – například rekvalifikace, kompenzace, předčasné důchody a podobně –, které měly zajistit pracujícím, jejich komunitám či celým průmyslovým regionům jejich právo na důstojný život.

Spravedlivá transformace má tedy představovat proces, v jehož rámci odbory, vlády, samosprávy, lidé z dotčených regionů, občanské organizace a další instituce vytvářejí férové společenské podmínky pro plynulý přechod od znečišťujícího způsobu výroby k udržitelné ekonomice.

Tento koncept následně během posledních desetiletí převzaly odbory po celém světě, včetně Mezinárodní konfederace odborových svazů (ITUC) či Evropské konfederace odborových svazů (ETUC). Převzaly je ovšem také ekologické organizace, které si uvědomily, že reformy vedoucí k řešení ekologických problémů musí být férové a neměly by vést k nepříznivým sociálním dopadům, jinak je společnost vůbec nebude chtít přijmout.

nebo se dokonce propadaly, zatímco bohaty především již bohaté firmy a lidé s politickou mocí.

Veřejné investice do obnovitelných zdrojů, do železniční dopravy, do zateplování budov, do péče o krajinu, do ekologického zemědělství a do dalších nástrojů snižování emisí mohou být směřovány zejména do dnes zaostávajících a periferních regionů či k lidem, kterým se v posledních deseti letech od ekonomické krize nevedlo dobře. Mohou pomoci nejen snížit emise, ale také napravovat nedostupnost bydlení, zlepšit dostupnost veřejné dopravy a vytvořit spoustu dobrých pracovních míst.

Takto vznikající „zelená“ či „klimatická“ pracovní místa (tedy zaměstnání v odvětvích aktivně snižujících emise) pak mohou mimo jiné zajistit nové uplatnění nejen těm, kteří by kvůli odstavování znečišťujících provozů přicházeli o práci, ale také dalším lidem, kteří by například kvůli ekonomické krizi jinak zůstali bez zaměstnání. Podobně „široký“ projekt spravedlivé transformace dnes prosazují například mnozí ekologové ve Spojených státech. Říkají mu s odkazem na slavný protikrizový program prezidenta F. D. Roosevelta z třicátých let „Green New Deal“ – tj. „zelená nová dohoda“. Chtějí, aby se desetiletý program úplného přechodu od fosilních paliv k obnovitelným zdrojům, financovaný z veřejných peněz, spojil s garancí pracovního místa každému, kdo jej chce. A také s investicemi do všeobecně dostupných veřejných služeb, kvalitní veřejné dopravy, moderního bezemisního bydlení či oživení ekonomicky zaostávajících regionů.

JAK TO DOPADNE U NÁS?

Před výzvou spravedlivé transformace dnes stojí také Česká republika. Uhlí, palivo, na němž dosud závisí téměř polovina naší produkce elektřiny, by u nás z hlediska ochrany klimatu mělo skončit co nejdříve – nejspíše během následujících deseti let. Bez ohledu na to, jaké datum vybere pro jeho konec uhelná komise, můžeme čekat, že celý uhelný průmysl bude stále rychleji upadat a skončí mnohem dříve, než jsme si mysleli.

Přitom platí, že dnešní uhelné regiony mají také obrovské možnosti rozvoje. Leží v nich podstatná část domácího potenciálu pro výrobu energie z obnovitelných zdrojů (celá třetina potenciálu pro výrobu elektřiny z větru leží v Krušných horách přímo nad dnešními uhelnými doly) a mají velké možnosti úspor energie i peněz nízkemisními rekonstrukcemi budov. Vysloveně by si ale také zasloužily výrazné investice do dalších veřejných služeb, jako vzdělávání a zdravotnictví, které v nich jsou vinou chyb minulých vlád trestuhodně podfinancované. Podaří se tyto možnosti využít, nebo to „dopadne jako obvykle“ a uhelné regiony, které po desetiletí doplácely na negativní důsledky uhelného průmyslu, doplatí tentokrát i na jeho konec?

Josef Patočka, Mikuláš Černík (platforma Re-set)

Text pochází z publikace Budoucnost po konci uhlí jako příležitost pro rozkvět regionů, kterou vydala Re-set: platforma pro sociálně-ekologickou transformaci. Publikaci si můžete stáhnout na webových stránkách platformy: re-set.cz.

PROČ POTŘEBUJEME KONEC UHLÍ? KLIMATICKÁ KRIZE OHROŽUJE BUDOUNOST NÁS VŠECH

Proč vlastně potřebujeme s těžbou a spalováním uhlí skončit tak rychle? Vědci se shodují, že naše planeta se velmi rychle přehřívá a hlavní vinu na tom nesou emise ze spalování fosilních paliv, jako je uhlí, ropa a fosilní plyn. Více než dvě století ekonomického rozvoje založeného na intenzivní spotřebě fosilních paliv zásadně zvedla koncentraci skleníkových plynů v atmosféře. Výsledkem je rychlý nárůst průměrné teploty naší planety, spojený s nepříznivými dopady na veškeré ekosystémy včetně těch lidských.

Dosavadní oteplení o zhruba jeden stupeň Celsia má již dnes závažné důsledky a projevuje se vyšší četností extrémních jevů počasí, jako jsou bouře, sucha a záplavy. Důsledky této „klimatické krize“ se projevují výrazně už i v České

republice: patří k nim drastické sucha, čtenější záplavy i odumírání lesů. Extrémní počasí také celosvětově prohlubuje chudobu a hlad, přičiňuje ozbrojené konflikty a přispívá také k mezinárodní migraci. Nezastavíme-li oteplování rychle, hrozí nevratné změny a kolaps mnoha ekosystémů, na nichž závisí naše životy.

Čas k řešení se tedy rychle krátí. Pokud chceme oteplování zadržet pod hranicí 1,5 stupně Celsia, musíme podle zprávy vědců z Mezivládního panelu pro změny klimatu (IPCC) velmi rychle snížit emise skleníkových plynů ze spalování fosilních paliv. Během příštích deseti let musí emise klesnout téměř o polovinu. To znamená, že uhlí – nejvíce znečišťující fosilní palivo – musí skončit nejpozději do roku 2030.

EKONOMIE, KTERÁ NENÍČÍ PLANETU

České nakladatelství IDEA vydalo před několika měsíci překlad knihy *Ekonomie koblíhy* od Kate Raworth. Tato kniha představuje nový způsob ekonomického myšlení, v jehož středu stojí snaha o vytváření společnosti, jejíž fungování je udržitelné ekologicky i sociálně. „Koblíha“ už dnes inspiruje státy i města v moderním přístupu k jejich rozvoji. V rozhovoru s Janem Bittnerem, mluvčím nakladatelství, se dozvíte, v čem je kniha výjimečná a jakým způsobem navrhuje takovou podobu ekonomiky, která bude funkční a zároveň ohleduplná k životnímu prostředí.

Jan Bittner

Proč jste se vlastně rozhodli vydat knihu *Ekonomie koblíhy*?

Ekonomie koblíhy přináší odvážnou alternativu k ideologii nekonečného růstu a naznačuje možnosti, jak nastavit ekonomiku spravedli-

vým a udržitelným způsobem. Autorka v knize představuje sedm způsobů ekonomického myšlení pro 21. století, které se hodí nejen ekonomům a ekonomkám. Žijeme totiž ve společnosti, ve které jsou společenské cíle definovány především tím, jaký mají vliv na ekonomiku, která je ještě ke všemu spravovaná a komentovaná ekonomickými experty. Každý proto potřebuje znát základy ekonomie, aby nebyl tak snadno ovlivnitelný a dokázal nad ekonomickými otázkami kriticky přemýšlet.

Náš prvotní záměr byl poskytnout lidem právě takový čtivý rychlokurz moderní ekonomie, která na rozdíl od ekonomického mainstreamu nezapomíná na životní prostředí ani na sociální problémy dneška. Tyhle vědomosti bohužel nezískáte ani za pět let studia na českých ekonomických vysokých školách.

Od počátku naší práce na knize jsme věděli, že je *Ekonomie koblíhy* v celé řadě evropských států bestsellerem. V posledním roce dvou však kolem sebe „princip koblíhy“ zkonzentroval dynamicky rostoucí hnutí, které se snaží o nové a jiné ekonomické myšlení. Díky našemu překladu tak mají i Češi a Češky snazší cestu, jak se stát součástí

téhle změny a „aktualizovat“ ekonomii i v našich luzích a hájích.

V čem konkrétně by mohla být kniha zajímavá i pro české čtenáře?

Pro českou debatu je to trochu novinka. V ostatních koutech Evropy se v důsledku krize z roku 2008 rozšiřovala nespokojenost se stavem ekonomie jako vědy, s její výukou na univerzitách i středních školách a s jejím vlivem na veřejné dění. My jsme si tady mezitím dál hřáli svoji devadesátkovou polívčičku, kterou nám namíchala všemocná neviditelná ruka. Dnes už není tenhle typ myšlení udržitelný snad ani u nás.

Tváří v tvář sérii krizí si studenti napříč kontinenty začali uvědomovat, že jim ekonomie neposkytuje ani nástroje, ani odpovědi na klíčové otázky dneška, ať jde o ochranu klimatu, nebo sociální nerovnosti. Pokud se ekonomie snaží hledat způsoby, jak zvětšovat pomyslný koláč, opomíjí přitom, že na někoho z koláče zbývají jen drobky, případně že se nám ta dobrota pomalu pálí na uhel.

Ekonomie koblíhy nenabízí řešení těchto společenských výzev, ale může fungovat jako kompas. Díky němu se pak dokážeme snáz orientovat v rozbouřených vodách mezi všemi těmi ekonomickými experty varujícími jednou před regulací znečištění ovzduší, podruhé třeba před bezplatnou zdravotní péčí.

Jakým způsobem se autorka věnuje ekologickým tématům?

Úplně obecně zasazuje ekonomiku do živého světa, ze kterého čerpáme energii a vzácné zdroje. To sice

” Za názvem nestojí žádná složitá teorie, nýbrž kreativita autorky, která výrazně ovlivnila i způsob vizualizace. Při práci si autorka definované cíle kreslila do různě velkých soustředných kružnic, až se na konec z obrázku ‚vyloupla‘ kobliha. Obrazně řečeno, pomocí takové koblihy Kate stanovuje dvě hranice. Tu vnitřní, tzv. sociální základnu, pod kterou by žádný obyvatel neměl padnout (tzv. hranice lidské deprivace), a vnější ekologický strop, za kterým se nachází již kritická míra degradace planety. Vlastní kobliha tak představuje bezpečný a spravedlivý prostor pro lidskou společnost.

Z předmluvy Danuše Nerudové ke knize *Ekonomie koblihy*

zní triviálně, ale ve skutečnosti to představuje zcela zásadní změnu. Ekonomika přestává být odděleným světem s vlastními zákony a najednou se stává pouze jedním dílkem našeho bytí, který si nicméně uzurpuje spoustu zdrojů, aniž by dbal na jakoukoli udržitelnost.

Autorka také velmi přesvědčivě a důsledně rozporuje základní představy ekonomů o souvislostech s životním prostředím. Zřejmě nejlivnější myšlenkou je tzv. Kuznětzova environmentální křivka, která se snaží vyvinut ekonomický růst z rostoucího znečištění. Tvrdí, že s počáteční industrializací v zemích skutečně dochází ke zhoršování životního prostředí, ale po dosažení určitého magického momentu jsou už lidé tak bohatí, že začnou preferovat i environmentální aspekty a ekonomiku „očistí“. Této představy, ač byla v minulosti teoreticky i empiricky vyvrácena, se ekonomové drží zuby nehty a v současných debatách o řešení klimatické pohromy spojení „vyrůst ze znečištění“ pravidelně vyskakuje jako čertík z krabičky.

Jak by bylo možné aplikovat ekologické návrhy, které autorka uvádí, do českého kontextu?

Největší přínos knihy vidím v tom, že poskytuje návod, jak přemýšlet o „ozelenění ekonomik“, včetně té české. Kdyby si totiž býval francouzský prezident Macron knížku přečetl ještě před tím, než navrhl svou ekologickou reformu, nemusel by další měsíce řešit statisícové demonstrace hnutí žlutých vest. Ekonomie koblihy totiž propojuje ekologii se sociální spravedlností.

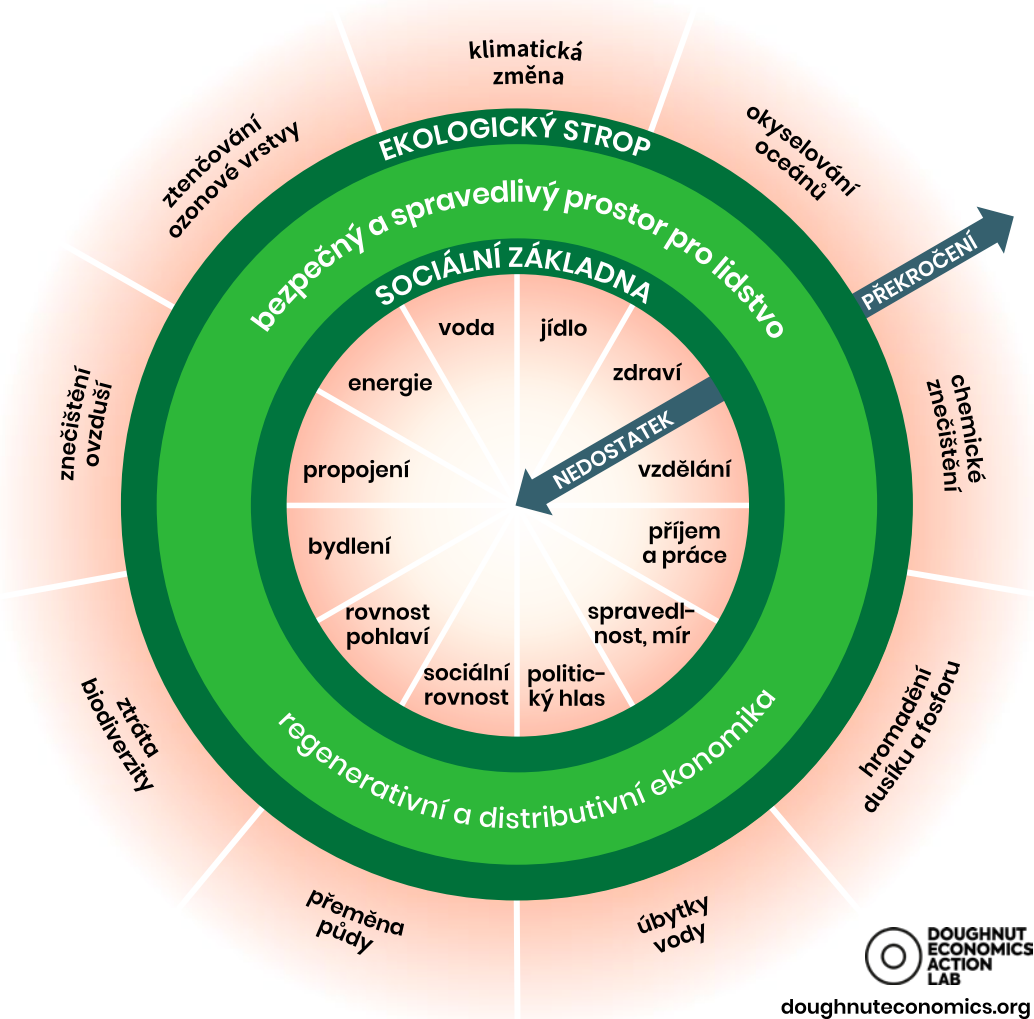
Stejně tak v Česku nelze očekávat, že samostatná ekologická opatření, která mohou potenciálně domácnostem zdražit ceny energií, budou přijata s nadšením. A tak je to se vším. Chcete zavírat doly bez podání pomocné ruky zaměstnancům a danému regionu? Pak pácháte nejenom politickou sebevraždu, ale ještě navíc ekonomicky atentát. Bez připravené strukturální politiky a aktivní politiky zaměstnanosti si totiž zaděláváte na dlouhodobé problémy s regionálně koncentrovanou a dlouhodobou nezaměstnaností a ekonomickou stagnací.

Oba aspekty – environmentální a sociální – jsou vzájemně provázané. Zanedbání péče o společenskou soudržnost může paradoxně zborit jinak záslužné snahy o ochranu klimatu.

Jak kniha zapůsobila v zahraničí? Stala se podkladem pro nějaké konkrétní společenské změny?

Jak jsem už zmiňoval, kniha se stala okamžitě bestsellerem nejen v Británii, ale s překlady do dalších jazyků (dnes už bezmála pětadvaceti) i v zemích napříč Evropou a světem. Autorka chtěla nabídnout studentům a studentkám (nejen) ekonomie trochu jiný pohled na ekonomii. Primární společenská změna by tak měla nastat na ekonomických fakultách, ve výuce, ve výzkumu, a následně i ve veřejném a politickém životě. Občanské a politické iniciativy rostou jako houby po dešti, zatímco zkostnatělé katedry za touhle změnou smutně zaostávají. Věřím ale tomu, že není všem dnům konec a realita nakonec přetlačí akademickou setrvačnost.

Zásadním tahounem změn se stal Doughnut Economics Action Lab, který sdružuje aktivisty a aktivistky, komunální politiky a političky, odbornou veřejnost a další aktivní lidi v rámci hnutí za přeměnu ekonomie koblihy do praktického života. Lidé sdílí své úspěšné projekty pod hlavičkou koblihy, vzájemně si pomáhají s tvorbou vzdělávacích nástrojů, šířením příkladů dobré praxe, síťují se zde akademičtí pracovníci. Hnutí také podporuje vznik lokálních týmů, které se ve vlastním městě snaží o něco, co se podařilo třeba v Amsterdamu nebo Bruselu – tedy ve městech, která svůj rozvoj navrhuji podle „koblihy“ s cílem vybudovat ekologická a sociálně spravedlivá místa k životu. Praha na tuhle iniciativu zatím čeká, přitom se teď přímo nabízí. Kdy jindy nastartovat kvalitativní změnu podoby města dosud zdecimovaného neřízeným turismem a absencí bytové politiky? Těhle možnosti se nemusí chopit jenom Praha, ale jakékoli jiné město, obec, kraj nebo nejlépe celá republika. Hledáme-li už třicet let hospodářskou strategii, tak co takhle strategii environmentálně i sociálně udržitelnou?

Lze z knihy vybrat konkrétní kroky, které může udělat jedinec, případně komunita lidí, aniž by museli spoléhat na rozhodnutí politiků?

Ekonomie koblíhy především vyvrací představu, kterou nejlépe vystihuje citát Margaret Thatcherové o tom, že nic jako společnost neexistuje. Že existují pouze jednotliví muži a ženy a existují rodiny. Domnívám se, že člověk by měl samozřejmě jednat podle svých vlastních hodnot, mezi kterými má své místo solidarita, vzájemnost nebo šetrnost. Na příkladu očkování se ale ukazuje, že existují jevy, na které je jedinec, ač by se snažil sebevíc, krátký.

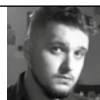
Každý může jít přesto příkladem ostatním, navodit autorka představuje v knize spoustu. Pokud se chystáte podnikat, proč nezvolit družstvo jako

demokratickou a udržitelnou formu organizace? Stavíte-li či renovujete-li dům, můžete zvážit využití recyklovaných materiálů a obnovitelných zdrojů energie. Ať už nakupujete cokoliv, tak lokálně. A zvažujete-li studovat vysokou školu, pak si vyberte ekonomii a změňte ji zevnitř!

Více informací o překladu knihy naleznete na webových stránkách nakladatelství IDEA: ideabooks.cz.

Lukáš Senft

vedoucí vydání

Země slunce

Jan Škrob (1988) je český básník a překladatel. Za svou první sbírku *Pod dlažbou* (2017) byl nominován na cenu Magnesia

Litera v kategorii Objev roku, v roce 2018 získal prestižní Drážďanskou cenu lyriky. Za svou druhou básnickou sbírku *Reál* byl nominován na Cenu Jiřího Ortena. Následující básně pochází z připravované sbírky *Země slunce*, kterou v tomto roce vydá nakladatelství Viriditas. V poezii Jana Škroba se objevují přírodní motivy, které ovšem zohledňují současný stav ekosystémů, jejich zániky i proměny. Hledání vlastní spirituality uvnitř živého světa se tak propojuje s hledáním společné budoucnosti obyvatel planety.

na konci ještě nejsme

datové centrum bylo uprostřed
rokle vypálil jsem dveře
všechno zničil a zase
odešel do rozvířené tmy

ráno jsem v suché trávě našel kostru
malého zvířete a bylo to nejdůležitější
znamení posledních dnů jsem tady každý
pohyb větve každá trhlina patří k mému tělu svět
není kolem nás prochází námi jsem tady teorie a
praxe les na který jsem skoro
zapomněl pěšina je zarostlá mizí
a znovu se objevuje

za rozcestím je
polom po vichřici
jsí celá v bílém otáčíš se
říkáš že mi rozumíš každá
pustina má začátek
a konec stejně jako smrt

šerosvity prodřeně podnebné
pásky prodřený obzor jdeme podél
rokle říkáš že mi rozumíš prodřeně pláně
průlehy podrosty svět není
kolem nás prochází námi

jsem tady ale zároveň
se prodírám křovinami ještě
někde na ostrově
pod nohama mám tvrdou
strukturu kabely a dráty
zahrabané v zemi

hřeješ si ruce u doutnajícího ohniště
kruhovitý pohyb času teorie a
praxe křik vrány tohle je to místo o kterém
jsem ti říkal vysoký břeh
lesa přechází ve skálu
otvíráš laptop hledáš signál na konci ještě
nejsme to pak poznáš
podle kouře podle zakrslých bříz

záliv

záliv se otvírá v souřadnicích
slunovratu tady vždycky mluvíme
o rozdělování ohně a stínu který
zadržuje plamen prošli jsme
obloukem ve skále a stín se zúžil
nebe ustupuje vlnám orkánu

tady vždycky mluvíme
o krystalech soli na úpatích kopců a
k oblastem ve kterých
se zastavujeme doplňujeme
úločky horizontu něco se přelévá
přes něco jiného pod srázem
je mokřý balvan ve tvaru ryby

budoucnost mám celou v mlze
detailů podle kterých se dá
poznat že jsme
na nepřátelském území
postupně ubývá stín se zúžil

válku ti bude vždycky
vyčítat ten kdo ji rozpoutal
protože nečekal že
to v sobě máš taky že prostě
jenom nepadneš na kolena

být proti válce neznamená
podřítit se násilí přijmout radost
jako princip neznamená
předstírat že neexistuje smrt a
bolest jsme tady skály nás svírají
v prstech orkán se rozhořel

kůra

v lahvi s uříznutým
hrdlem se maceruje vrbová
kůra všechny kameny
jsou na svých místech

držím v ruce hůl s liščí
lebkou obestřenou listím
a jdu proti směru spirály

je důležité umět vytvořit
situaci ve které víc co děláš
vždycky mě provázejí liščí
oči namalované na vrbách

souvislý pás lesů

jsem ještě někde daleko ale
moje ruka je pevná
pod jazykem mám písek z jihu jak
jsme se dostali až sem na vraných
koních vyznačujeme novou trasu ty
původní jsou zničené
už roky že jsme živí je vidět protože
nosíme dýchací masky tady to tak je
lepší je mít i něco na oči a v tomhle
světě máme chtít mít děti a žít
z toho co zůstane býval tu souvislý
pás lesů jsem ještě někde
daleko máme stejné pláště
potřebujeme stejné věci ze stejných
věcí máme strach tady
to tak je na noc zastavíme
pod srázem víno mám i kus
chleba ještě je člověk s potetovanou tváří
zpívá starou píseň vítězství života nad
smrtí víno chutná po železe

býval tu souvislý pás lesů

rovnost je nedílnou součástí
obřadu aby byla eucharistie
doopravdy svatá musí být
kruh otevřený a kdokoli komu
bije srdce musí mít možnost
do něj vstoupit

tam nahoře jak jsou ještě modřiny
jsem rozbil bezpečnostní kameru jako
lasturu ji otevřel
nožem jak jsme se dostali až sem
vzali jsme to do vlastních
rukou řezy a syntézy
kódovací tabulku mám
víno chutná po železe tady
to tak je

CHVALETICKÁ „PĚTKA“ PO PĚTI LETECH

Letos uběhne pět let od protestu v hnědouhelné elektrárně Chvaletice. Třídenní okupace chladicí věže a vyvěšení dvou transparentů vyvolaly proces trestního stíhání pěti z nás, který se dostal až k soudu a stále ještě není konec. Začalo to v roce 2016.

Elektrárnu Chvaletice vlastnil ČEZ a bylo v plánu ji uzavřít. Místo toho ji ale ČEZ prodal Severní energetické uhlobarona Pavla Tykače. Nový vlastník chtěl elektrárnu dál provozovat, a tak se musel pustit do rekonstrukce, aby zařízení splňovalo emisní limity. Prodloužení životnosti jednoho z největších znečišťovatelů v Česku by měla předcházet veřejná debata a posouzení vlivů na životní prostředí. To se ale nestalo. Pardubický krajský úřad vydal elektrárně povolení v režimu nepodstatné změny s argumentem, že rekonstrukcí se sníží množství

vypouštěných zplodin. Tento argument ale vůbec nedává smysl, jelikož se výrazně prodlouží životnost zařízení, a tak bude ve výsledku vypuštěno více zplodin. To ale nezabránilo úřadu, aby povolil instalaci nedostatečných filtrů. Elektrárna sama komunikovala prodlužování životnosti jako investici do čistšího ovzduší.

Přišlo nám absurdní, že se provoz jednoho z největších znečišťovatelů prodlužuje bez účasti veřejnosti a bez vyhodnocení vlivů na životní prostředí. Snažili jsme se o tom komunikovat s krajským

úřadem, pořádali jsme demonstrace, sbírali podpisy pod petici. Frank Organizace Frank Bold se kvůli podivnému postupu úředníků obrátila na soud.

Situaci jsme vyhodnotili jako natolik naléhavou, že je nutné jednat – je potřeba přistoupit k akci občanské neposlušnosti. Bylo nás jedenáct, skupina lidí, nejen z Česka, kterou postup znepokojoval. Jiné metody nezabíraly, zároveň jsme všichni měli zkušenosti s lezením. Věděli jsme, že elektrárna není po nedávném požáru v provozu. Proto jsme se rozhodli pro akci, při které vyvěsíme obří transparenty na chladicí věž elektrárny.

Na chladicí věži jsme strávili tři dny. Po celou dobu jsme dělali živé vysílání na sociální sítě, díky kterým jsme byli schopni dostat informace o kauze k mnoha lidem. Veřejnost se tak dozvěděla, proč máme s Elektrárnou Chvaletice problém, a prostřednictvím komentářů mohli lidé komunikovat i s námi. Vyvěsili jsme transparent „Již brzy“, který mohl pokračovat nápisy „mimo provoz?“ či „Ve vašich plicích“. Veřejnost vybrala variantu „mimo provoz?“, a tak jsme tento transparent vyvěsili. Zároveň lidé podepisovali petici a jejich jména jsme pak přepisovali na bíločervenou pásku, kterou jsme pak věž omotali a symbolicky ji tak uzavřeli. Při věšení transparentů jsme použili standardní metodu kotvení pro práci ve výškách. Na konci akce jsme si všechno vybavení, včetně transparentů, odnesli s sebou, na věži po nás nic nezůstalo.

Díky akci se informace o prodlužování životnosti elektrárny a problematice jeho povolení dostala k široké veřejnosti. Na zastavení procesu a přehodnocení povolení to ale bohužel nestačilo. Elektrárna dokončila instalaci nových technologií.

Po akci se dlouho nic nedělo. Až o rok a půl později přišlo obvinění z trestného činu. To se vztahovalo k tomu, že jsme při lezení a věšení transparentů chladicí věž navrtali, a tím způsobili škodu. Uhelná elektrárna je navíc v českém zákoně považována za veřejně prospěšné zařízení, a tak obvinění znělo: „poškození a ohrožení provozu veřejně prospěšného zařízení“. Z jedenácti účastníků akce se policie rozhodla obvinít jen pět z nás. Nesouviselo to s tím, jakou roli jsme během akce hráli, ale s národností. Všichni jsme se na akci podíleli stejným dílem, obvinění ale byli pouze čeští účastníci.

Následoval poměrně dlouhý proces vyšetřování. Jak jsem zmínila, jedním z hlavních bodů procesu bylo způsobení poruchy veřejně prospěšného zařízení. Argumentovali jsme, že k poruše nedošlo. Elektrárna totiž byla v době akce mimo provoz, a to z důvodu opravy následků požáru. V době oprav po naší akci naopak byla v provozu, protože její provoz nebyl závislý na dané chladicí věži. Vyšetřova-

” Na chladicí věži jsme strávili tři dny. Po celou dobu jsme dělali živé vysílání na sociální sítě, díky kterým jsme byli schopni dostat informace o kauze k mnoha lidem. Veřejnost se tak dozvěděla, proč máme s Elektrárnou Chvaletice problém, a prostřednictvím komentářů mohli lidé komunikovat i s námi.

telé a státní zástupce se ale přikláněli ke klasifikaci činu jakožto způsobení poruchy. Nápomocná v tom byla i společnost Se.ven energy, vlastník elektrárny, která dodala k řízení své posudky a výpovědi zaměstnanců podporující variantu poruchy. K soudu se případ dostal až téměř tři roky od obvinění, tedy čtyři a půl roku od samotné akce.

V lednu letošního roku se případ „chvaletické pětky“ konečně dostal k soudu. Nejdříve vzbudil velký zájem médií, podle paragrafů nám totiž hrozilo až šest let vězení. Soud nám dal ale za pravdu, že jsme nezpůsobili poruchu. Vzhledem k délce procesu a polehčujícím okolnostem jsme od soudu odešli s pokutou. Státní zástupce ale s rozsudkem nesouhlasí, trvá na tom, že jsme způsobili poruchu, a proto podal odvolání. To bude teprve řešit odvolací soud. Konečný výsledek tedy zatím neznáme.

Mezitím se s Chvaleticemi řešil ještě jiný problém. Při prodlužování životnosti byly totiž použity levné technologie, takže ani po jejich nainstalování elektrárna nesplňuje nové emisní limity, tzv. BREFs. Je to jedna z věcí, které by pravděpodobně vyplynuly z řízení o povolení prodloužení životnosti elektrárny. Jelikož tento proces neproběhl, elektrárna mohla použít levnější, ale nedostatečné technologie. Situaci se rozhodla řešit žádostí o výjimku z emisních limitů, konkrétně na rtuť a oxid dusíku. Tu jim nejdříve Pardubický kraj udělil, následně ji ale ministerstvo životního prostředí zrušilo. Zároveň MŽP uznalo stížnost na podjatost Pardubického kraje a řešení výjimky předalo Olomouckému kraji. Elektrárna znovu zažádala o výjimku, Olomoucký kraj ji udělil, MŽP opět zrušilo. Emisní limity vejdou v platnost v srpnu 2021, a pokud se elektrárně nepodaří získat výjimku, bude muset omezit nebo ukončit provoz. V opačném případě bude fungovat v rozporu se zákonem.

Zuzana Vlčková

dobrovolnice Greenpeace

Oceány

JSOU NAŠE SRDCOVKA

Oceány a moře měly a mají v historii i přítomnosti Greenpeace speciální místo. Před 50 lety to vše začalo na malé rybářské lodi, kdy 12 odhodlaných chlapíků vyplulo vstříc americké armádě, která testovala jaderné zbraně na ostrově Amčitka u Aljašky. Naplánovaný výbuch nakonec nezastavili, ale jejich akce zvedla takovou vlnu odporu, že svět začal od jaderných testů upouštět. Majestátní velryby jsme chránili vlastními těly před harpunami velrybářských lodí, než se nám podařilo prosadit zákaz jejich lovu. Sudy s radioaktivním či toxickým odpadem nám házeli doslova na hlavu, než se nám podařilo prosadit zákaz jeho ukládání do moře.

Na moři jsme blokovali dovoz nelegálně vytěženého dřeva z pralesů, zásilky kontroverzního palmového oleje či ilegální rybáře. Často jsme slavili vítězství a úspěchy, občas ale prožívali i zklamání a frustraci. Někdy i velký smutek. Třeba když nám francouzská tajná služba bombou potopila loď Rainbow Warrior a zemřel při tom fotograf Fernando Pereira. Ale nic z toho nás nezastaví v našem úsilí chránit naši planetu, kterou oceány pokrývají ze 70 procent. Všichni jsme jen kapky v moři, ale společně tvoříme oceán a síla toho oceánu dokáže nepředstavitelné věci.

Jan Freidinger

